

SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI

Intr'un scurt istoric al Societății Scriitorilor, publicat în Septembrie 1915, D. Teleor ține să amintească toate încercările, pe care le-au trudit înaintașii literaturii noastre, în gândul să strângă rândurile rare ale mânuitorilor de până și să ridice la treapta și văzul meritat aleasa îndeletnicire a scrisului.

El pomenește astfel de înțelegătorul boier Dinicu Golescu care, la cinci ani după răsmerița lui Tudor, începuse a îndemna pe scriitorii vremii să calce pragul caselor lui de pe podul Mogoșoaiei — loc pe care astăzi se află ridicat Palatul Regesc — unde în prietenească adunare, cu arătări și răstălmăciri de gânduri, să puie la cetire și cântar compunerile dibăcite de dâșii.

De bună seamă, veneau acolo, să fie față, nu numai cei cari aveau de arătat scrierile lor, dar mai ales boierime curată și îndârjită la sufletul ei băstinaș. Se săturaseră aceste fețe luminate de auzit sporovăiala străină a Curții lui Caragea, unde Domnița Ralu, cu bolnăvicioasa-i dragoste de literatură și teatru, îi silise amar de ani de-a-rândul să se îmbuibe cu piesele lui « Monsieur Voltaire », jucate în grecește cu elevii din Măgureanu, dascăliți de Aristia.

Vroiau boierii români să mai asculte și graiul românesc. Iar când o pronie ciudată a făcut ca — în 1825 — să se mistue în flăcări teatrul « Cișmeaua Roșie », ridicat de Domnița greacă, ei au înțeles că focul acela era mai mult decât o întâmplare. L-au socotit semn venit dintr'o vreau ce depășea orânduirile lumești, semănând cu toate celelalte semne de prefaceri grele și adânci ale țării de pe vremea aceea.

Răzvrătirea lui Tudor și înscăunarea lui Grigore Ghica Voevod, ca cel dintâiu Domn pământean, însemna nu numai iezuirea pe totdeauna a sforului fanariot, dar puțința de răsluire a tot ce obijduise întreaga alcătuire de vieață și credință a țării. Turcii și Rușii cari se perindau printre și

peste Domniile rezezi, n'aveau înfățișarea să fie stingheriți în asemenea întoarceri la matcă. Ii lăsau în pace, iar boierii știau bine cât anume li-i îngăduit.

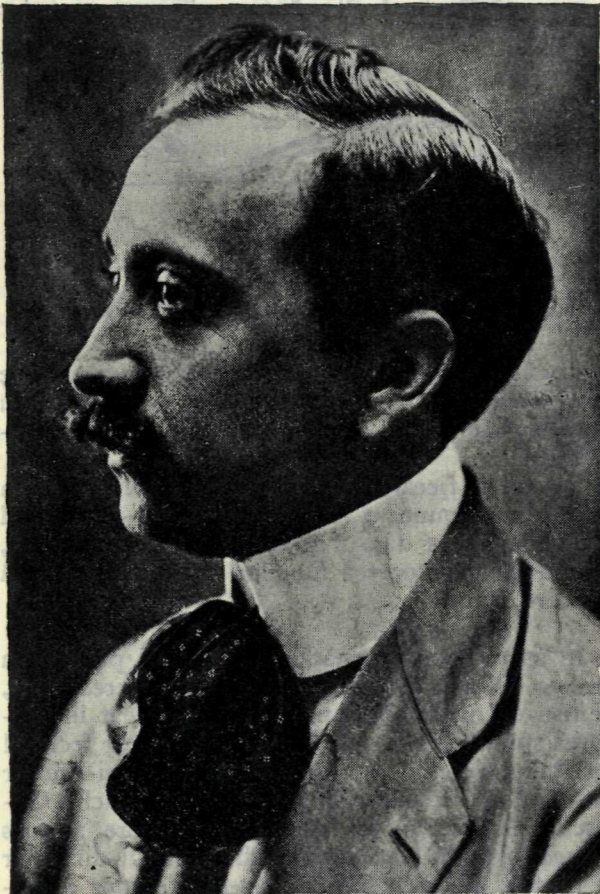
De aceea, fiecare a început să macine în moara lui, — cum spunea o zicătoare a vremii — cercând să svârle de pe dânsul și de pe cei apropiați lui, mâzga înnăbușitoare a lungilor oblăduiri de tristă aducere aminte.

În asemenea răsturnări de rosturi și puteri, un om ca Dinicu Golescu era firesc să creadă că, pentru el, nu se află cale mai bună decât îndemnarea spre scrieri și spre scriitori. Era doar feciorul lui Radu Golescu, om deschis la minte și iubitor de cărți, era fratele mai mic al lui Iordache Golescu, Stolnic și vel Logofăt, cel care a scris « *Condica limbii românești* », adică întâiul dicționar al nostru, a scris « *Băgări de seamă asupra canoanelor dramaticești* », a fost efor al Școlilor și a sprijinit pe Gheorghe Lazăr să deschidă Academia lui în mânăstirea Sântului Sava.

Atâtea moșteniri și pilde nu puteau rămâne fără rod, mai ales într'un om ca Dinicu Golescu, aprins iubitor de călătorii, care bătuse multe meleaguri străine, colindând Italia, Șvițera toată, Țara Bavariei, Baden-ul și Württemberg-ul. « *Insemnarea călătoriei mele, Constantin Radovici din Golești* », cartea tipărită de el la Buda în 1826, cum și « *Pilde bisericești și filozofești* » ori « *Elementul de filozofie morală* » — scoase în 1826 și 1827 — dovedesc nu numai ochiul ager al cercetătorului, care știe prinde înțelesul înfățișărilor unor civilizații înaintate, dar mai ales sufletul încălzit de frumos, mintea încercată de întrebări și de nedumeriri, a unui scriitor.

Prietenia pentru Ion Heliade Rădulescu, tinerel înfocat, abia ieșit de pe băncile Academiei lui Gheorghe Lazăr, a fost să însemne astfel, deschiderea unei zări noi, pentru toată vieața românească

din vecii vecilor. Căci de aici i s'a tras lui Heliade tot ajutorul, de care avea nevoie, și de aici i s'a tras lui Dinicu Golescu îndemnul să se puie temeinic în slujba scrisului și să stârneasă reînscăunarea limbii românești.

Em. Gârleanu în 1910

Șezătorile din casa de pe Podul Mogoșoaii au început curând să-și aibă surori, ba în casa lui Ion Câmpineanu, de pe Bulevardul Colței, ba în casa Anicuței Manu, nevasta lui Iancu Manu, director al Ministerului de Interne pe vremea lui Caragea și Prefect de poliție.

În șezătorile acestea, și-a cetit Heliade «Suvenirul» și tot în ele s'a auzit întâia oară «Sburătorul». Iar din buna înțelegere și dragostea de graiu românesc a tuturor la un loc, a fost să răsară la 1834, — când însemnarea vremurilor a ridicat la tron pe Alexandru Ghica, — acea Societate Filarmenică, din care a ieșit secția de școală dramatică, unde trebuie să căutăm adevărata obârșie a teatrului nostru.

Am stăruit mai de aproape asupra vremii pomenite în treacăt de către Teleor, fiindcă în lumina ei e de aflat ceva mai mult decât înființarea unor

cercuri literare, izvorâte din buna plăcere a unui om înțelegător de ale scrisului, ori deșertăciunea unei cuconițe care se învălue într'un cerc de oameni rari, cum s'ar învălui într'o mantie scumpă. Era de fapt o întovărășire făcută în gând de luptă aspră și de fiecare zi. Arma era condeiul, ținta era salvarea graiului și, prin el, a întregului neam. Ai zice că un statut tacit, cu un singur articol, dar drept, tare, neîndurat, ca tot ce are de răzbătut prin nemila unor vremuri de cumpănă grea.

În curgerea Domniilor de mai târziu, așezarea treptată a stărilor n'a mai arătat, se vede, nevoie la fel de ascuțită pentru strângerea rândurilor scriitoricești. Sau poate a împiedecat-o dușmănia de moarte dintre Heliade și Grigore Alexandrescu. În orice caz, nici scriitorii nu prea erau mulți, nici mari interese comune nu-i sileau să se lege în de ei, așa încât, după «Curierul de ambe sexe», pornit în 1836 de Heliade, nu mai aflăm decât la 1845 o «Asociație Literară», care tipărește «Poeziile dumnealui Marele Logofăt Iancu Văcărescu», iar mai în urmă, pe vremea Domniei lui Cuza, câteva saloane literare, unde poeți tineri, cum era Grandea, își ceteau operele în fața scriitorilor cu trecere și nume, ca Alecsandri, Bolintineanu și Sion.

Neregularitatea, împrăștierea acestor întocmiri, le face însă, fără spor și fără vieață. Abia la alcătuirea Junimei reîncepe o apropiere mai hotărâtă și mai limpede, dovedind că starea lucrurilor cere pornire de luptă nouă întru apărarea îndeletnicirii scriitoricești, punerea ei în vază și, mai ales, ocrotirea temeinică a literatului — fire de om dintru început osândit în fața vieții, prin lipsa lui de iubire și înțelegere a orânduirilor pământeste.

Dârzenia, cu care Titu Maiorescu s'a sbătut să fie cu priință pentru scriitorii din vremea lui, pare că n'a fost decât continuarea, peste puntea unei jumătăți de veac, a inimoasei înțelegeri ce am aflat-o la Dinicu Golescu. Acesta l-a luat sub aripă pe Heliade, așa cum Maiorescu l-a luat pe Eminescu. Și amândoi, au început la fel, luptând pentru reîntoarcerea limbii românești în temeiurile ei adevărate.

«Românismul», societatea de sub președinția lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, se pare că n'a vrut să fie decât dărâmarea Junimei. Dar bătrânul mag dela Câmpina, suflet de sihastru păgân, n'avea în el nimic din ceea ce s'ar fi cerut unui îndrumător. Știa să atace, nu știa să mângâie. «Românismul» său a izbutit să dovedească doar o prelungire a lui însuși, iar Junimea s'a destrămat dela sine, prin împrăștierea membrilor ei. S'ar putea zice că a lichidat în clipa când statutul ei a fost împlinit. Iar acest statut l-am putea strânge în două nume: «Eminescu și Creangă», bine înțeles dacă aceasta înseamnă a-l strânge și dacă nu cumva, asemeni statutului nescris al lui Dinicu Golescu, înseamnă tot programul unei tovărășii scriitoricești.

Cu toate aceste asociații, cenacluri și saloane, încercările de strângere la un loc a scriitorilor, n'au năzuit la alcătuirea unei adevărate societăți de breslași decât abia după anul 1900. Truda lui N. Pătrașcu, neizbutind, din pricină asupra căroră nu știe nimeni spune prea lămurit de a cui parte a fost vina, intrăm în epoca Sămănătorului, când apropierea stărnită de Nicolae Iorga în preajma gândurilor și a revistei lui, a dat îndemn temeinic de vieață întregii literaturi și întregii vieți scriitoricești.

timiu, nu mai vor să aibă alt titlu decât acel pe care li-l poate da breasla lor.

Și cum toți sunt săraci, e firesc ca nevoile să-i silească a-și încropi o apărare.

Astfel, în 1908, Cincinat Pavelescu simte limpede frământarea semenilor săi și caută să-i lege într'o societate cu așezare temeinică de statute și regulamente. Adunând, la 28 Aprilie, pe Emil Gârleanu, Virgil Caraivan, Ludovic Daus, C. Sandu Aldea, D. Anghel, St. O. Iosif și Ion Adam,

ȘCOALA DE FII DE MILITARI IAȘI

CERTIFICAT DE ADMISIBILITATE.

Juriul examinator al candidaților pentru școlile de fii de militari, numit de minister, certifică că tânărul: Gârleanu Emilian în urma examenului deplasat la școala de fii de militari din Iași, a obținut media 12 b.p. și se declară admisibil pentru clasa I^o recitativ

Președintele comisiei:

Coloanul Makarous

Membrii comisiei:

Anul 1892 Luna Augustie 27

Profesor. El. St. Dragulescu
Profesor. J. S. Combe
Coloanul V. S. S. S.
Coloanul

Emilian

Certificatul de admisibilitate, din 1892, al lui Em. Gârleanu în Școala de fii de militari.

Alături de nașterea proletarietului intelectual și în cadrul lui, prinde să se înfiripe un proletariat scriitoricesc. Literatura începe a fi o profesie, cel puțin arată că poate fi, iar nu o îndeletnicire adăugată și întâmplătoare, îngăduită numai oamenilor cu vieața așezată pe alte chezașii.

Răsar deci, și se ridică pe treapta de sus a scriului, sumedenie de poeți și prozatori, hotărâți să-și hărăzească literaturii toate puterile și tot rostul zilelor lor.

Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Ilarie Chendi, Dimitrie Anghel, Caton Theodorian, St. O. Iosif, Emil Gârleanu, alături de alții mai tineri ca Petre Locusteanu, Corneliu Moldoveanu și Victor Ef-

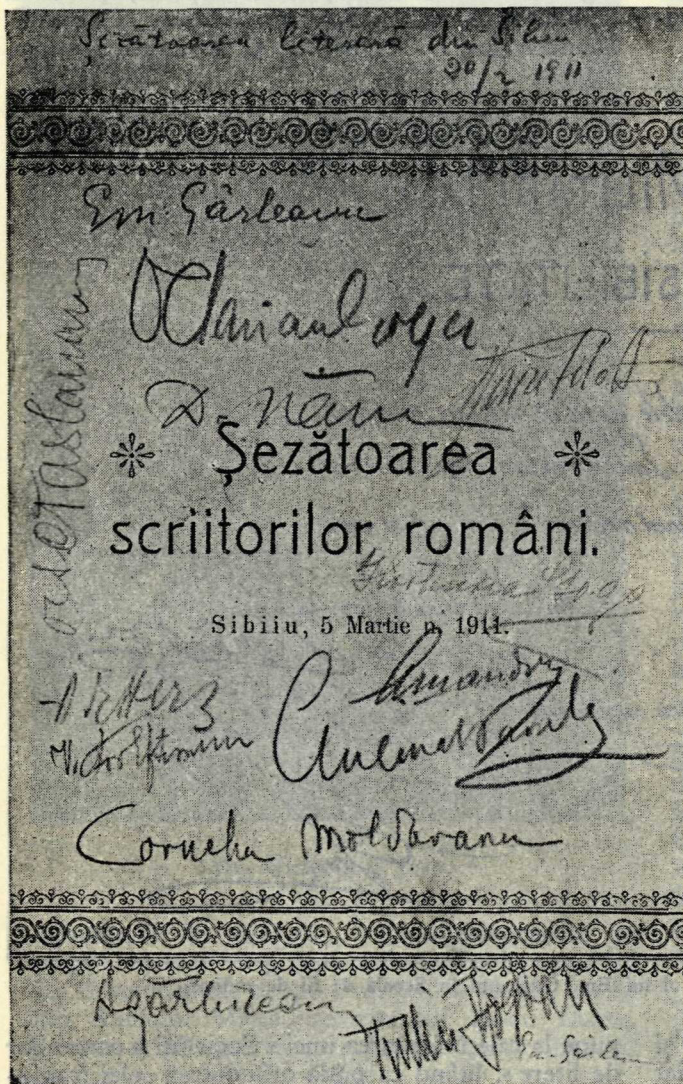
pune la cale înființarea unei « Societăți a oamenilor de litere », luând ca pildă orânduirea celei franțuzești.

Face chiar o formă de statut sumar și încheie un Proces-verbal de constituire, socotind prezenți pe cea mai mare parte din scriitorii cari lipseau dela chemare. Alcătuește cu acest prilej comitetul, luându-și singur președinția, făcând vice-președinți pe G. Ranetti și D. Anghel; censori pe C. Sandu Aldea și Mihail Sadoveanu; chestori pe I. Adam și G. Murnu; secretari pe Emil Gârleanu și Ludovic Daus; iar bibliotecar pe St. O. Iosif și casier pe Virgil Caraivan.

Pentru ca să dea comitetului mai multă tărie,

socotește totodată ca membri pe: I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu Voinesti, I. Ciocârlan, N. Dunăreanu, Al. G. Florescu, Artur Gorovei, G. Murnu, D. Nanu, A. Stavri și G. Becescu Sylvan.

Dar activitatea «Societății oamenilor de litere» s'a oprit aici. Nu s'a vărsat nicio taxă, nu s'a mai luat nicio hotărîre. De altfel nici măcar comitetul nu s'a mai întrunit.

Șezătoarea literară din Sibiu, 20 Februarie 1911 (5 Martie st. n.)
cu semnăturile câtorva scriitori.

Urnirea lui Cincinat Pavelescu a adus însă marele bun să atragă luarea aminte, să stârnească întrebări și nedumeriri în toată frământarea scriitoricească. Intr'adevăr, interesele comune ale acestei mici lumi, depărtate și stinghere de lumea cealaltă, începură să se vadă tot mai limpede. Legătura din ce în ce mai deasă cu editorii și tipărițiile periodice, lipsa de ajutoare în cumpenele grele ale nevoilor, toate acestea deschideau probleme,

la care nu era în măsură să răspundă decât o temeinică închegare scriitoricească, în stare să capete, să facă și să mânuiască fonduri, precum și vrednică a fi luată în seamă când are un cuvânt de spus.

Cei mai tineri și mai strâns legați de nevoile breslei, în cap cu Emil Gârleanu, s'au trudit câteva luni de zile cu tot focul inimii până să tragă de partea lor pe toți scriitorii, mai ales pe cei mai vechi și cu vieață mai puțin apropiată de vieața cărților. Au izbutit totuși să stârnească și să țină o adunare de constituire, care s'a făcut în amfiteatrul Liceului Lazăr, în ziua de 2 Septembrie 1909.

La adunarea aceasta au luat parte aproape toți literații vremii. Procesul-verbal încheiat atunci, îi arată fără nicio rânduire, așa cum și-au pus iscăliturile:

Ion Scurtu, Panait Cerna, Alexandru Davilla, V. Demetrius, C. Stere, I. A. Bassarabescu, C. Sandu Aldea, D. Nanu, I. Agârbiceanu, I. Adam, M. Codreanu, Sextil Pușcariu, Caton Theodorian, Al. Cazaban, Haralamb Lecca, G. Orleanu, Al. G. Florescu, Jean Bart, Al. G. Doinaru, G. Ibrăileanu, Artur Gorovei, Radu Rosetti, A. de Herz, N. N. Beldiceanu, I. Dragoslav, Vasile Pop, Corneliu Moldovanu, C. Berariu, G. Tutoveanu, G. Becescu Sylvan, N. Dunăreanu, I. Ciocârlan, Isabela Sadoveanu, Natalia Iosif, Elena Farago, Maria Cunțan, alături de membrii comitetului ales și alcătuit în felul următor:

Președinte: Mihail Sadoveanu.

Vice-președinte: D. Anghel.

Secretar-bibliotecar: Emil Gârleanu.

Censori: Eugen Lovinescu, Cincinat Pavelescu.

Membri: Artur Stavri, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Ion Minulescu și Zaharia Bârsan.

Toți acești patruzeci și șapte de scriitori, de față la Adunare, au fost socotiți Membri Fondatori ai Societății, care a fost denumită «Societatea Scriitorilor Români».

Discuțiile au fost scurte și prietenoase. Cincinat Pavelescu a ținut să arate că «Societatea oamenilor de litere», înființată de dânsul cu un an înainte, nu mai are rost să ființeze, de vreme ce s'a alcătuit alta, pe temeieri mai largi, și a declarat-o desființată. Iar Emil Gârleanu a dat cetire Statutului și Regulamentului — făcute amândouă de Ilarie Chendi după cele ale societății ungurești «Petöffi».

Întâiul Comitet al Societății, îndemnat de elanul pornirii la drum și, mai ales, de neastâmpărul cald al lui Emil Gârleanu, și-a croit un plan de lucru tot pe atât de bogat, pe cât era de îndrăzneț.

Cel mai de seamă, dar și cel mai primejdios punct din el era organizarea câtorva serii de Șezători runcă neînfrântă a vremurilor de atunci și scriitorii noștri au știut s'o facă plinită, cu toate stavilele pe

1) Arthur Goga, Fălticeni
 2) Arthur Șteeri Botosani, Str. Smely, farmacia pentru
 3) Ciocidan Ioan Com. Baneasa prin Găara Sufert
 4) Demarescu N. Tulcea
 5) Ștefan M. Fălticeni
 6) Brătescu Nicolae, I.M.
 7) Baranescu I.A. Măch 24
 8) I.M. Florescu, Str. Cozma
 9) Cincinat, Stănic Brașov
 10) D. Nanu, Căminul de la Măgurele, Cantacuzino 120
 11) St. O. Ionif, Baker, Ferdinand 52
 12) Sandu, Olăraș, Fintine, 92
 13) Lupul Caravan, Buzici, 34
 14) D. Anghel, Baker, Casa Academiei 4
 15) Ludovic Laub, Popa Tatu 24
 16) Gârleanu Em., Pleoani, 83
 17) Ioan Adam, 13 Septembrie 56
 18) Gh. Paneth, Romana 16
 19) Gh. Murnu
 20) Neuman St. Silvan

SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI
 BUCUREȘTI

Emif 8 12
 Emif Ștefan Gârleanu
 Em. Gârleanu
 20 20 10 10

Lista pentru o convocare a S. S. R., în întâia înjghebare.

literare, prin ținuturile locuite de Români, din care au trebuit să le ocolească, ori să le doboare stăpânirea Austriei și Ungariei. 1) Era aceasta o po-

1) Programul întâei șezători dela Sibiu (22 Febr. 5 Martie 1911): Oct. C. Tăslăuanu: Cuvânt de d.schidere; Oct. Goga: De mult, Un om, Prăpastia (poezii); Em. Gârleanu: Voinicul, Trandafirul (schițe); Cincinat Pavelescu: Poezi; Caton Theodorian: La masa calicului (schiță); D-șoara Maria Filotti, dela Teatrul Național din București: Recitări de versuri din diferiți autori; D. Nanu: Rugăciune (versuri); I. Agârbiceanu: Intâlnirea (schiță); Corneliu Moldovanu: Baladă; Dinu Ramurd: Răvaș de nuntă (versuri); Victor Estimiu: Din „Inșiră-te Mărgărite”; A. Mândru: O scrisoare (versuri); Maria Cunțan: Povestea Cântecului (versuri); Cincinat Pavelescu: Epigrame.

Firește, era foarte greu pe vremea aceea să poată pătrunde în Bucovina, ori în Ardeal, o față căr-

Caton Theodorian, desen de Al. C. Satmary 15 Ianuarie 1912, Terasa Otetelișanu.

turărească din Regatul vechiu. De îndată era înlănțuit cu mreață de bănuieli și orice mișcare, orice privire, orice pas, îi era urmărit și pus la cântarul unei anumite judecăți și temeri.

Cum dară ar fi fost ușor unui mănunchiu de scriitori mărturisiți, să pătrundă în locurile acelea, așa de aspru păzite, când ei spuneau sus și tare, dintru început, că vin în numele graiului și al scrisului românesc, că vor să întreție, la cei de un sânge cu dânșii, frumusețea limbii și simțirea inimii moștenite?

Ca în prea puține dați, Austriacii și Ungurii nu s'au împotrivit multă vreme. Invoirea pentru Șezătorile din Bucovina a venit înaintea celei pentru Ardeal și scriitorii noștri au pornit, fără întârziere, spre susul Moldovei, unde îi aștepta, cu uluită bucurie, toată suflarea românească a bătrânei Suceve și a satelor dimprejur.

Poetul bucovinean G. Rotică a fost călăuză întâii zile și conducătorul alaiului pe ulițele Sucevei ticsite de oameni. A fost o zi de bucurie grea, adâncă, încordată, iar nu deslănțuirea ușuratică a unui entuziasm lesne trecător. Ca o răsufare ce ușurează inima de plumbul așezat pe ea.

Au citit acolo din lucrările lor: Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, D.

Anghel, St. O. Iosif, Caton Theodorian și A. de Herz — care iscălea pe atunci Dinu Ramură — într'o liniște solemnă și mișcătoare ca de veche catedrală, care sună peste veac. În drumul spre Cernăuți, s'au alipit grupului pornit din Suceava, încă vreo câțiva scriitori, sosiți din Regat cu o zi mai târziu: Natalia Iosif, Corneliu Moldovanu, Ion Minulescu, Al. T. Stamatiad și D. Nanu.

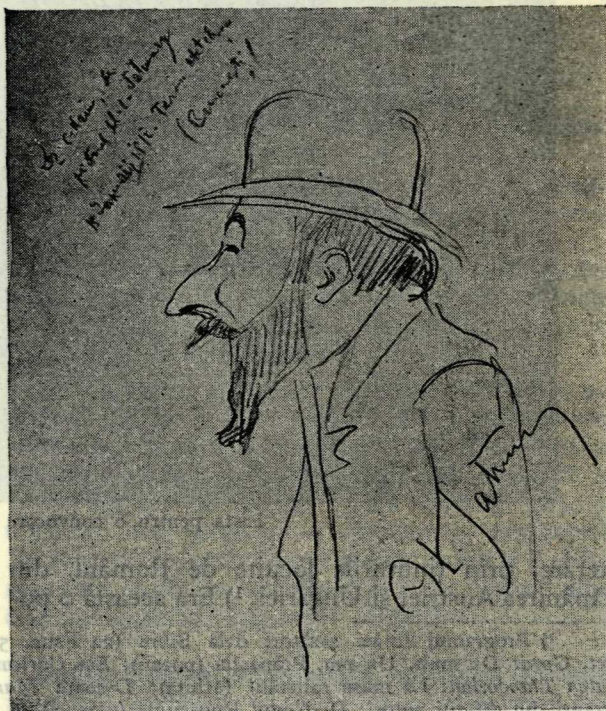
În capitala Bucovinei au fost întâmpinați de Români localnici, în frunte cu Sextil Pușcariu, Liviu Marian și Const. Berariu. Negreșit, au trebuit să viziteze Societatea pentru Cultura Poporului Român, Palatul Mitropoliei și Societatea Junimea, așa cum este datina acolo, unde se fac primiri de neuitat oaspeților de preț, cum erau și crainicii aceștia rari, veniți să aducă nu farmecul trecător al unui ceas de lectură, ci mult mai mult, și mai pentru îndelungă vreme: o tainică, o nemărturisită solie a timpurilor în pregătire.

Alte două șezători, după cea din Cernăuți, i-au purtat pe scriitorii noștri în Rădăuți și Câmpulung, de unde s'au întors la București, așteptând răspunsul guvernului unguresc din Budapesta, pentru turneul din Ardeal.

Curând, a venit și acela.

Neîntârziat, scriitorii s'au gătit de drum către Sibiu, unde îi aștepta Octavian Goga, Tăzlăuanu și un tânăr înalt, blond, cu ochii albaștri, care pe vremea aceea era mai mult iubitor de scriitori decât scriitor el însuși. Ii zicea Liviu Rebreanu.

Șezătorile din Ardeal au fost poate încă mai

dr. C. Nanu, desen de Al. C. Satmary 15 Ianuarie 1912, Terasa Otetelișanu (din hârtiile lui Emil Gârleanu).

mișcătoare decât cele din Bucovina. De bună seamă, Ungurii aveau mâna mult mai aspră și mai grea decât a Austriacilor, așa încât închipuirea libertății — fie ea numai de o zi, ori de un ceas — avea pricini a stârni atâta răbufnire vijelioasă în fața unor oameni cari le aduceau, ca și Bucovinenilor, icoana caldă a prefacerilor ce trebuiau să vie, mai de vreme ori mai târziu.

Aceste două turnee, adăugate câtorva șezători svârlite pe ici pe colo în țară, au fost pas inimos de pornire curată și frumoasă pentru tână societate. Prin ele și-a atras privirile întregii lumi românești de peste munți și din țara veche, și — dincolo de ceea ce putea să impuie cunoștința vagă a operelor — a pus în vază la timp venită, meseria scriitoricească.

Negreșit, nimeni n'a așteptat roade chiar dintru început. Dar ele au venit mai repede decât se credea, în timpul anilor următori, când s'a găsit un ministru al cărții și învățaturii, care să scoată că scriitorul este un bun obștesc și trebuie ocrotit cu deosebită grijă. Acest ministru a fost C. C. Arion.

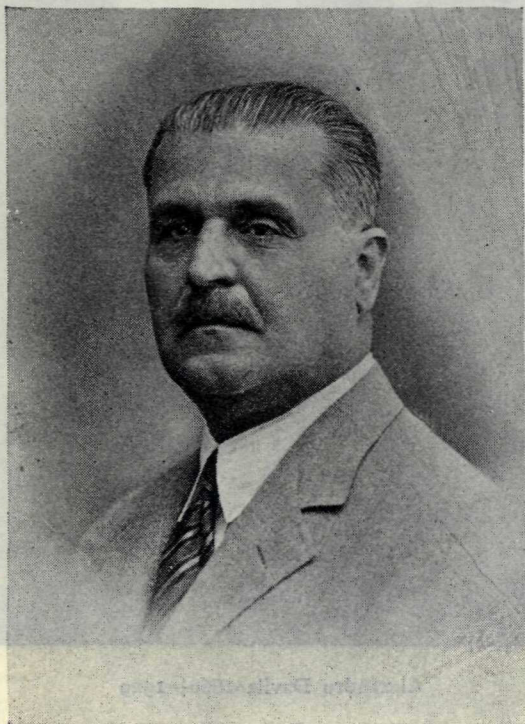
Dacă sufletește, truda literaților din timpul celorlalți ani a fost încununată de strălucire și biruință, bănește Societatea a avut de îndurat o pagubă grea, prin focul, care a nimicit întreaga clădire a Luvrului, în seara zilei de 29 Ianuarie 1910, la ora șase.

Intr'adevăr, de și de scurtă vreme întemeiată, Societatea Scriitorilor Români izbutise după strădanie încordată și grea să-și înfiripe la al doilea etaj în Luvru, un colțisor tihnit, cu jilțuri bune

și moi, mese curate, covoare plăcute mersului, și frumoase tablouri pentru încântarea ochiului dă-

M. Sadoveanu

Vasile Goldiș

ruite de toți pictorii vrednici și tineri ai anului 1910.

Muncise mult blajinul Emil Gârleanu până să adune atâtea lucruri laolaltă. Și ajunsese la o bună întocmire a socotelilor Societății, lăsându-l pe D. Anghel să locuiască acolo și să îngrijească de locaș, împărțind în schimb plata chiriei.

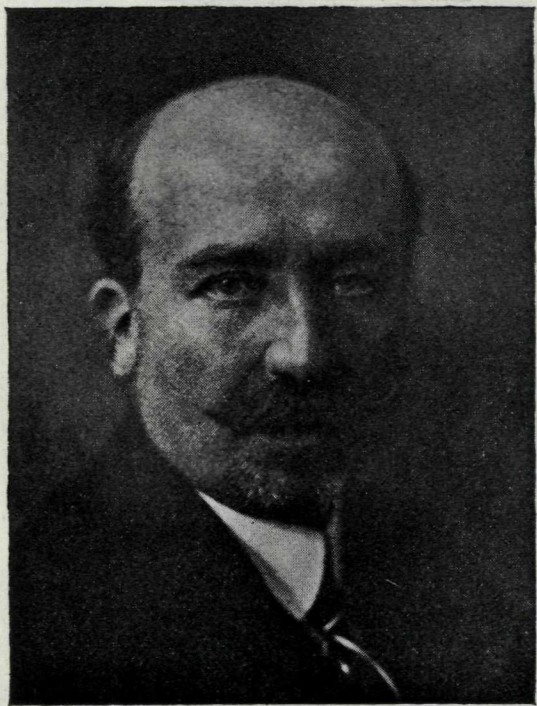
Toată truda de luni de zile a fost mistuită însă, într'un singur ceas. Focul fiind izbucnit jos, greu ar fi dat voie să se mai scoată ceva din caturile de deasupra. Totuși poate că inima lui Gârleanu n'ar fi pregetat să-și primejduiască vieța, numai să scape ceva din cât strânsese osârdia lui. Dar pompierii l-au oprit, incredințându-l că planșeurile de beton ale clădirii nu vor da voie flăcărilor să treacă în sus, ci le mărginesc la etajul unde au izbucnit.

Curând însă focul, încins ca o vijelie și-a trecut răbufnirea peste tot, până sub acoperiș. Iar atunci era prea târziu să se mai poată face măcar o încercare.

Societatea a pierdut aproape toată averea ei, iar Dimitrie Anghel și-a plâns cenușa lui « Hyperion », manuscrisul romanului său, pe care n'a mai avut nici îndemn, nici vreme să-l refacă.

Un singur noroc, în toată nenorocirea de atunci. Scriptele Societății n'au fost primejduite nicio clipă. Minunea aceasta — simplă ca a starețului din Sava lui Andreiev — s'a întâmplat fiindcă întretimp

Comitetul numise un casier permanent, om de meserie, pe E. Măciucescu, care — de altfel —

Sextil Pușcariu

își duce slujba până astăzi. Registrele se găseau deci la dânsul, ca și banii cei mulți pentru anul 1910, căci Societatea ajunsese să aibă un capital de trei mii opt sute paisprezece lei și patruzeci de bani.

După o schimbare ușoară a statutelor, făcută în Noemvrie 1911, Comitetul își încheie socotelile, printr'o dare de seamă asupra activității, trimisă de Mihail Sadoveanu, președintele, care n'a putut veni la Adunarea generală.

Noul comitet, ales în ziua aceea, are în frunte pe Emil Gârleanu, iar în celelalte rosturi pe Al. Davilla, Caton Theodorian, Corneliu Moldovanu, Ion Scurtu.

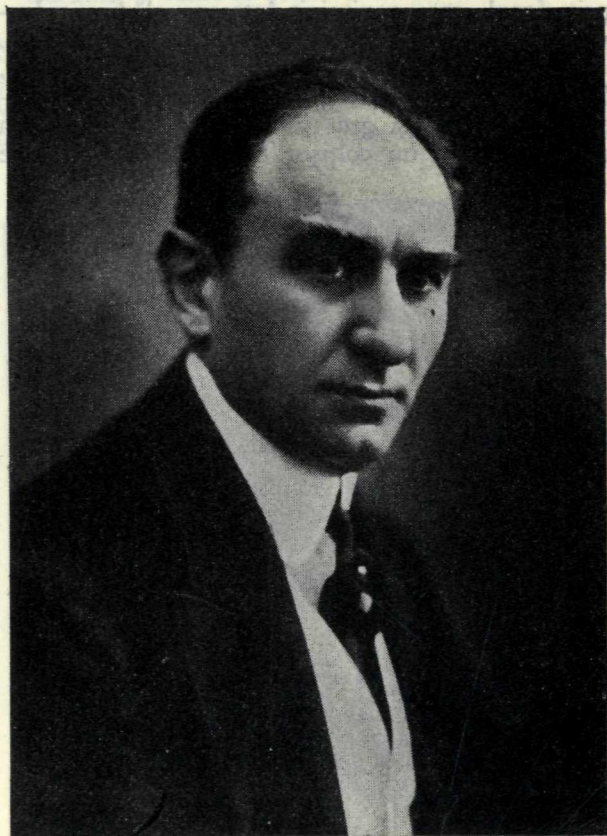
Davilla, fiind pe atunci Director al Teatrului Național și al Teatrelor, deci om cu osebă trecere la Ministerul Instrucției — C. C. Arion — îl face pe Emil Gârleanu director al Teatrului Național din Craiova.

Fire pătimașă cum era, Gârleanu se lasă furat cu totul de treburile teatrului oltenesc și nu-și mai află pic de răgaz să vadă de Societatea pe care doar, mai mult el o înființase. Roagă în schimb pe Davilla să-l înlocuiască, unde și când poate, socotind că vaza și mâna lui tare, nu pot fi fără priință și tinerei înjghebări scriitoricești.

Intr'adevăr, Davilla a fost atunci foarte folositor Societății. Mai întâi l-a făcut pe ministrul său să înscrie în buget o subvenție de 3000 lei anual pentru Societate. A îndemnat-o apoi pe Regina Elisabeta, în casa căreia era foarte des — obișnuit al Palatului cum a fost mereu — să-și plece ochii și urechea spre necazurile și nevoile scriitorilor, fapt care a dus pe urmă la seria acelor neuitate șezători ținute în Palatul regal sub Inalta Sa priveghere. După aceea tot Davilla, îndeamnă și primește însărcinarea comitetului, să facă prima încercare de legătură cu Societatea oamenilor de litere din Paris.

Pe urmă luptă pentru căpătarea calității de « persoană morală », făcându-l pe C. C. Arion să susțină singur proiectul de lege ca să capete votul Parlamentului, cum se obișnuia pe vremea aceea, și, în sfârșit, ajută să se tipărească de către editura Flacăra cel dintâiu « Calendar al Scriitorilor Români » pe care Comitetul — după statut — trebuia să-l scoată pe cheltuiala lui.

Dar toate acestea nu-i erau recunoscute lui Davilla de către toți membrii Societății. Omul acesta ascuțit și aspru, deprins cu cravașa, făcut

Alexandru Davila 1860—1929

să poruncească, era firesc să supere pe multă lume.

A supărat deci și pe mare parte dintre scriitori, așa încât, la 25 Noemvrie 1912, când Comitetul își depune mandatul, Gârleanu nu izbutește să-l facă ales în locul său pe Davilla, așa cum se hotărîse lucrul între ei. Se alege în schimb Mihalache Dragomirescu, care conduce până la 26 Ianuarie 1914.

Cum era de așteptat, Adunarea generală de atunci n'a fost tocmai prietenoasă și a stârnit sumedenie de demisii. Firește, a lui Alexandru Davilla era în frunte și — spre deosebire de a celorlalți — a rămas fără întoarcere.

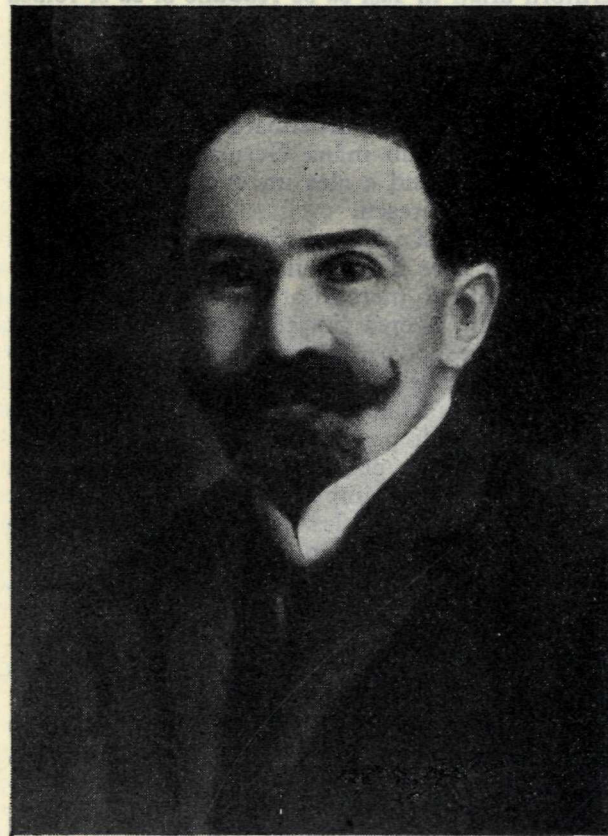
După căderea în alegeri, Davilla începe să se războne. Cel puțin așa i-au socotit scriitorii, măsura prin care a tăiat dreptul membrilor Societății să poată intra în Teatrul Național numai pe baza cărții de legitimație dela S. S. R. Pe de altă parte, săcâit de comitetele teatrale ce-i ședea pe cap — comitete înființate prin legea lui Haret — încearcă să dea o nouă lege, punând în ea răspundere și drept de conducere absolută pentru Director, desființarea oricărui comitet și anularea premiilor pentru autori.

Dușmanii lui Davilla prind însă de veste din

și împiedecă legea. În orice caz, ministrul mărturișește că el nu mai vrea să o susțină, după cum

St. O. Iosif 1877—1913

Ilarie Chendi 1874—1913

vreme, au destulă dibăcie să arate lucrurile în lumina cea mai proastă pentru Directorul teatrelor

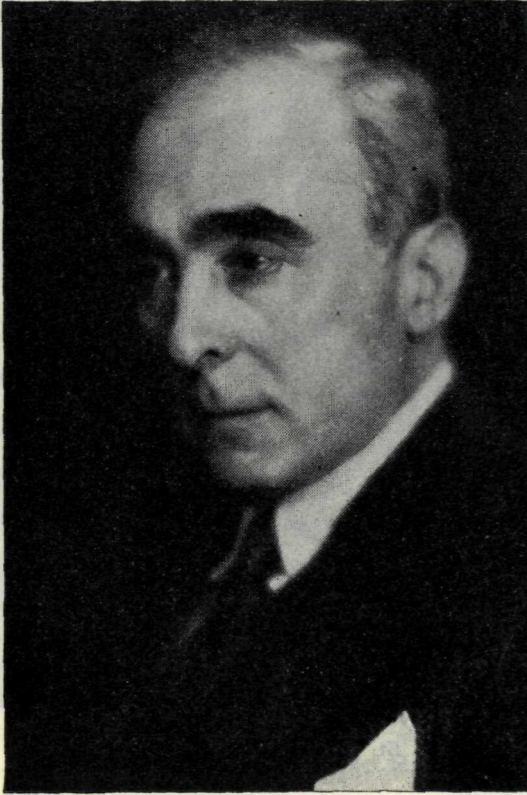
nici Guvernul nu poate să și-o însușească. Scriitorii au avut atunci o biruință fără seamăn. Firește, fără seamăn, dar nu și fără cusur. Căci ei n'au deosebit pe Davilla omul, de Davilla artistul și, neînțelegând să îndure asprimile unuia, au împiedecat pe celălalt să facă o reformă, de care numai el putea să spună dacă e sau nu trebuitoare teatrului românesc. Căci omul acela care se pricepea așa de temeinic în teatru și îl iubea cu o patimă de nimic întrecută, n'avea cum fi îndemnat să-i vrea răul.

Și ca o dovadă, iată. Așezarea celor dintâi taxe pe cinematografe, în gândul să se alcătuiască un fond, care să ajute la propășirea teatrului, dela Davilla datează. Cât privește directoratul cu contract pe zece ani, cum l-a cerut el, e o măsură aplicată mai peste tot în străinătate. La noi, aceasta ne-ar fi ajutat, poate, să avem un teatru pe picior de egalitate cu Apusul, așa după cum dovedise Davilla că poate face, în cei doi ani cât a ținut trupă. Iar aceasta n'ar fi fost nicio pagubă pentru țară. Paguba a fost că nu s'a făcut.

În decursul anului 1913, Societatea pune de trei

ori vâl negru peste porți, plângând trei buni prieteni și tovarăși de luptă: Panait Cerna, Ștefan O. Iosif și Ilarie Chendi.

Inmormântarea acestora, un festival la Ateneu, pentru comemorarea lui Grigore Alexandrescu — festival la care au vorbit C. C. Arion, C. Dis-

Corneliu Moldovanu

sescu și Delavrancea — și câteva șezători prin țară, — din care una ținută la Craiova, pentru așezarea unei lespezi de marmură pe mormântul lui Traian Demetrescu, — iată cam la ce se reduce activitatea literară și culturală pe un an.

Drept mulțumire că George Diamandi — care plecase din Societate cu un an înainte — a primit să se întoarcă între ei — scriitorii îl aleg președinte pentru anul 1914, ispitiți poate și de faptul că e director al Teatrului Național.

Ședințele comitetului se țin acum în cabinetul directorului, iar adunările generale în foyer.

Teatrul Național dă spectacole în beneficiu, iar scriitorii fac două șezători, una la Iași, alta la Bârlad, o serbare în Cișmigiu pentru strângere de fonduri, patronează câteva conferințe ale literaților străini, și comemorează pe Creangă.

Tot Diamandi înființează un chioșc de cărți românești, pe care îl pune în foyerul teatrului.

Jertfele anului sunt: Emil Gârleanu și D. Anghel.

Comitetul este ales și pentru anul următor, ca o recunoaștere a meritelor lui. Activitatea însă se reduce la câteva șezători prin Silistra și Călărași și la câteva pelerinaje.

La 19 Iunie 1916, cu toată turburarea vremilor, se alege un nou președinte: Duiliu Zamfirescu. El însă n'are nici timp, nici prilej să se ocupe de Societate, fiind trimis cu misiuni peste graniță.

În urma lui vine numaidecât războiul.

Întâia jertfă scriitoricească se așează ca o însemnare piatră de drum, lângă Predeal. E Mihail Săulescu.

Căpitanul Vulovici, moare înfrunțat drept în frunte de floarea unui glonț. Se prăpădesc apoi pe rând: Oreste, Kiru-Nanov, V. Podeanu, C. Hogaș, N. Apostolescu și Botez Gorgon.

Departa de războiu, pe un vapor în largul mării, se duce spre alte lumi mai bune și fostul președinte al Societății, G. Diamandi, pe când în tristețea Iașului, cotropit de răzvrătirea rusească, închide ochii pentru totdeauna Barbu Delavrancea.

Crâncena sărăcie a vremilor de războiu a silit scriitorii aflați în Iași să se readune și să-și refacă Societatea. L-au ales din nou președinte pe Mihail Sadoveanu și s'au căznit să ajute cât-de-cât lipsurile grele, în care înotau cei mai împovărați.

Adunarea generală următoare se ține în Bucureștiul scos de sub mâna Germanilor, la 24 Februarie 1919, când e ales un comitet prezidat de Mihail Dragomirescu.

Dar cu această adunare, vieța Societății își reia avântul, pe care îl fâgăduiau zilele ei dintru început. Numărul membrilor crește cu fiecare an tot mai mult, averea Societății îngăduie unei tot mai bune gospodării să creeze pensii pentru o sumă de văduve ale scriitorilor, — începutul îl face Corneliu Moldovanu, — și să înființeze o seamă de premii pentru cărțile bune ale anului. Vechea dorință de clădit o casă a scriitorilor cată tot mai mult să fie împlinită, până în ziua când, — după 28 de ani de străduinți zadarnice, — Primăria Bucureștilor depune în mâinile lui Corneliu Moldovanu actul de proprietate asupra unui teren prielnic din inima Capitalei.

În sfârșit, crearea unei biblioteci, câteva mari turnee de șezători prin țară și București, câteva cicluri de conferințe, dar mai ales așezarea definitivă a unei Zile și apoi a unei Săptămâni închinată cărții, înseamnă pe răboiul activității scriitoricești, rodnici pași înainte, izbânzi care-i mărturisesc, neocolit, marele ei rost.

Corneliu Moldovanu, Octavian Goga și Liviu Rebreanu — președinții dela 1920 până azi — își împart meritele să fi făcut, numai în câțiva ani, o Societate bogată și de înalt prestigiu, din firava întruchipare a dibuieiilor dintru început.

Cuvântul răspicat al acestei Societăți este astăzi auzit și luat în seamă, oriunde și oricând breasla scriitoricească are căderea să se facă ascultată.

Datorită ei, proprietatea artistică și literară a fost pusă în temeuri de lege; datorită ei legăturile dintre editori și scriitori au căpătat o formă omească, în măsură să dea mănuiitorului de condeiu răsplată cuviincioasă pentru munca lui; datorită luptei dusă de Societate, teatrele nu se mai pot conduce fără ajutorul apropiat al literaților, iar cinematografele le sunt în veghe, prin delegatul, care face parte din comisia de control.

Cartea românească e ajunsă astăzi într'o vază, ce nici măcar n'o putea visa acum un sfert de veac. În acest uriaș pas făcut înainte e și o poruncă a vremurilor noi, fără îndoială. Dar partea de merit a luptei duse de scriitori, prin Societatea lor, e poate cea mai însemnată și aceea care a putut da roade mai vădite.

Căci ea a înscăunat la noi profesia de scriitor. Mai mult încă, a știut să impună respectul acestei profesii.

VICTOR ION POPA

Pe capră H. Lecca, în fund Em. Gârleanu în 1912, spre Mănăstirea Neamțu